

CIVITAS FIDELISSIMA – A LEGHŰSÉGESEBB VÁROS

SZKA208_02

AZ 1921. ÉVI SOPRONI
NÉPSZAVAZÁS

Készítette: Püspöki Péter

SZOCIÁLIS, ÉLETVITELI
ÉS KÖRNYEZETI KOMPETENCIA

8. ÉVFOLYAM

MODULVÁZLAT

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
I. Ráhangelés, a feldolgozás előkészítése					
I/a A trianoni diktátum és a soproni népszavazás					
A	A tanár összefoglalja a trianoni békekötés Nyugat-Magyarországra vonatkozó előírásait, amit a térkép segítségével is nyomon követnek. Ezután elmondja, hogy Sopron környékén mégis másképp alakult a helyzet: a város népszavazással Magyarországhoz tartozónak nyilvánította magát. Felteszi a kérdést: Vajon hogy történhetett ez? 3 perc	Az érdeklődés felkeltése	Frontális munka – tanári előadás		Történelmi falitérkép P1 (Háttérinformációk)
I/b A népszavazás fogalma					
A	A tanulók közösen értelmezik a népszavazás kifejezést, s a tanár szükség szerint kiegészíti a diákok által megfogalmazott gondolatokat. 2 perc	Meglévő tudás rendszerezése és kiegészítése	Frontális munka – irányított beszélgetés		P2 (Szómagyarázat)

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
II. Új tartalom feldolgozása					
II/a A soproni népszavazás előzményei					
A	<p>A tanár két olyan eseménysort említ, amely mint előzmény, szerepet játszott abban, hogy Sopronban népszavazásra került sor 1921-ben.</p> <p>A diákok párokat alkotnak. Minden pár kap egyet a D1 melléklet két feladatlapja közül, amelyen a tanár által bemutatott események egyikének a leírását olvashatják. Megvitatják, majd írásban is rögzítik, hogy szerintük az adott eseménysor mivel és hogyan járulhatott hozzá a népszavazás elrendeléséhez. Az osztály eseménysoronként összesíti a párok által felvetett gondolatokat. Végül a tanár ismerteti a velencei diplomáciai tárgyalások fő eredményeit.</p> <p style="text-align: right;">15 perc</p>	<p>Történeti összefüggések keresése</p> <p>Rendszerszerű gondolkodás</p> <p>Együttműködés</p>	<p>Frontális munka – tanári előadás</p> <p>Páros munka – közös oknyomozás</p> <p>Frontális munka – szóforgó</p>	D1 (Feladatlapok)	
II/b Propagandaháború					
A	<p>A tanár elmondja, hogy a népszavazás előtti hetekben nagyarányú propagandaháború zajlott a városban és környékén. Kivetít néhány korabeli röplapot, és a tanulók közösen elemzik a lapon lévő információkat, eldöntve, hogy melyik oldal (az osztrákok vagy a magyarok) mellett agitál. Megvitatják, hogy milyen verbális és képi eszközökkel akarta befolyásolni a közvéleményt a röplap, és vajon milyen eredménnyel tette ezt.</p> <p style="text-align: right;">5 perc</p>	<p>A közvélemény befolyásolását célzó eszközök megismerése</p> <p>Képi információk értelmezése</p>	<p>Frontális munka – szemléltetés és közös elemzés</p>		<p>P3 (Háttér-információk)</p> <p>P4 (A röplapok kivetíthető képe)</p>

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/mellékletek	
				Diák	Pedagógus
II/b 1921. december 14.: a népszavazás napja					
A	A tanulók átlagosan 4 fős csoportokat alkotnak. Minden csoport kap egy részekre vágott szöveget és egy feladatlapot. A szövegek a népszavazás egy-egy mozzanatáról tudósítanak. A feladatlapon pedig olyan kérdések találhatók, amelyek a szövegek segítségével oldhatók meg. A feladatok megoldásának helyességét közösen ellenőrzik. 10 perc	Új ismeretek nyújtása Szövegértés Munkaszervezés	Csoportmunka – közös feladatmegoldás	D2 (A soproni népszavazás) D3 (Feladatlap)	
III. Az új tartalom összefoglalása, ellenőrzés és értékelés					
III/a Győzelemünnap					
A	A tanulók kisebb csoportokban álló tömeget alkotva elképzelik, hogy ők a selmeczi diákok, akik részt vesznek az 1922. januári 6-i esti soproni fáklvás felvonuláson. A tanár által megszemélyesített polgármester mondatait hallgatják. A szavak elhangzása után sorban hangosan megfogalmazznak egy-egy olyan mondatot, amely kifejezi a szerep szerinti érzéseiket. 5 perc	A feldolgozott téma érzelmi lezárása Empátia	Drámajáték – egész csoportos improvizáció		P5 (Részlet a polgármesteri beszédből)

	Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja/ fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök/melléletek	
				Diák	Pedagógus
III/b Az 1922. évi XXIX. törvénycikk					
A	A diákok az előző helyzetben maradva, megőrzik annak hangulatát. A tanár – még mindig a polgármester szerepében – felolvassa az országgyűlés által meghozott 1922. évi XXIX. törvénycikk szövegét. A tanulók erősen figyelnek, azonosítják a jogi szövegben lévő legfontosabb információkat, majd saját szavaikkal rekonstruálják azt. 5 perc	A feldolgozott téma tartalmi lezárása Hallás utáni szövegértés Fogalmazás	Frontális munka – demonstráció és közös szövegértelmezés		P6 (Törvénycikk)

TANÁRI SEGÉDLETEK

P1 Háttér-információk a trianoni békekötés Nyugat-Magyarországra vonatkozó előírásairól

A SOPRONI NÉPSZAVAZÁS – AUSZTRIA! FUSS INNEN!

Nyolcvan évvel ezelőtt, 1921. december 14-e és 16-a között zajlott le az a népszavazás, mely az egyetlen tartós, a nagyhatalmak egyetértésével történt békés területi revízió volt a trianoni békediktátummal szemben. A Sopronban és közvetlen környékén lakók több mint 65 százaléka Magyarországot választotta hazájául. Az osztrák közvélemény egy része ma is Burgenland természetes fővárosának elvesztéséről és „soproni büntetről” beszél. Ugyanakkor Illyés Gyula azt írta: Sopron „kitörölhetetlen nyomot hagyott ezzel a nemzeti tudatban”, s joggal kapta a leghűségesebb város elnevezést.

Az 1919. szeptember 10-én Saint-Germain-en-Layeben aláírt osztrák békeszerződés mintegy 4500 négyzetkilométernyi, 350 ezer lakosú terület Ausztriának történő átadását rendelte el három várossal – Ruszttal, Kismartonnal és Sopronnal – együtt népszavazás nélkül. A népszavazást a nemzetiségi viszonyok – 68 százalék német és csak 18 százalék magyar – nem tették szükségessé. (Nem véletlen, hogy az osztrákok alig egy hónap alatt, míg a magyar kormány az időhúzás politikáját választva csak jó egy év elteltével ratifikálta a békeszerződést.) Korabeli vélemény szerint ez a terület nem jelentett mást Ausztria számára, mint „egy font húst szövetséges társa testéből”. 1920-ban Sopron lakosságának 48,8 százaléka magyar, 48 százaléka német anyanyelvű volt. Az utóbbiak kétharmada beszélt magyarul. A hivatalok 1945-ig kétnyelvűek voltak.

Szláv korridor

A döntéssel az egyik vesztes országot gyarapították a másik kárára, mivel Ausztriát ezzel akarták kárpótolni az Anschluss tilalmáért, és végleg le akarták söpörni az asztalról a szláv korridor tervet.

A népszavazás gondolata többek között azért merült fel mégis, mert Ausztriát a francia külügy a túlzott Anschluss-agitáció miatt büntetni akarta. Az Anschluss ugyanis az osztrákoknak hosszú távú stratégiai céljuk maradt, azonban a létfontosságú kölcsönkötés csak egy önálló, bár magát Német-Ausztriának nevező állam juthatott hozzá.

A szláv korridor elképzelése már 1848-ban felmerült Ján Kollárnál, a pánszláv gondolat atyjánál, majd 1914-ben Thomas Masaryk és Eduard Benes csehszlovák igényként vetették fel ismét e gondolatot. A történelmi magyar határtól 100 kilométer szélességben húzódó sáv összekötötte volna az északi és déli szlávokat, a csehek tengeri kikötőhöz jutottak volna, megszűnt volna minden szorosabb kapcsolat lehetősége az osztrákok és magyarok között, illetve védőgát jött volna létre bármilyen német vagy magyar revíziós kísérlettel szemben.

Ugyanakkor az új határok megváltoztatására csak ebben a térségben volt reális lehetőség, mert a vitatott terület – egyedülként a világháború befejezésekor – még magyar uralom alatt állt. Másrészt a trianoni békeszerződéshez csatolt és Alexandre Millerand, a békekonferencia elnöke által aláírt úgynevezett *Kísérőlevél* is kilátásba helyezte, hogy van esély a helyi érdekek és nyelvi hovatartozás figyelembevételére a határok megállapításakor. Továbbá az antant-hatalmak sem vetették el a két ország békés megállapodását. A magyar alkupozíciót erősítette, hogy a békeszerződések csak az átadás tényét rögzítették, annak módját nem. Villani Frigyes követségi tanácsos azt írta jelentésében, hogy „talán Sopron és környéke megmenthetők Magyarország számára... Úgy a lakosság hazafias érzelmei, mint gazdasági szempontok is némi reményt nyújtanak arra, hogy az esetben, ha

a franciák germanofóbiáját, valamint Olaszország határozott ellenkezését a nyugat-magyarországi cseh-szerb korridor létesítése ellen ügyesen kihasználjuk, esetleg némi eredményt lehetséges lesz elérni”.

Szerencsére a kétoldalú tárgyalások során mindkét fél hajlott az ésszerű kompromisszumra, ezért ez az epizód nem terhelte meg hosszú távon a két ország kapcsolatát. Történt ez annak ellenére, hogy Ausztriában 1921. január 25-én a Burgenland helyzetéről rendelkező törvény első paragrafusa kimondta, hogy „*Burgenland tartományi fővárosa Sopron*”, és *Cunninghame* ezredes, a brit katonai misszió bécsi vezetője 1919-ben többször hangsúlyozta, hogy az antant elnézné a terület osztrák katonai megszállását. A magyar kormány is csak fokozatosan hajlott egyre nagyobb engedményekre, kezdetben csak vámszövetségre, területi autonómiára, illetve a területért cserében gazdasági segítségre gondolt. A tárgyalásokon azt is hangsúlyozták, hogy Sopron elcsatolása Ausztriának nem lehet érdeke, mert ilyen módon 20-30 olyan osztrák vállalatot veszítene, melyeket éppen a magyar piac megszerzéséért hoztak létre. Volt olyan osztrák – bár nem hivatalos – elképzelés is, mely szerint Burgenland sorsáról csak egy 10 éves átmeneti periódus után döntene népszavazás.

A nyugat-magyarországi felkelés

A békeszerződésekkel szemben többször robbant ki fegyveres ellenállás. A Vas megyei Muraszombatról a horvátokat, Balassagyarmatról a cseheket, a Zala megyei Alsólendváról a szerbhorvát megszállókat úzték el a helyiek a katonasággal összefogva. Sopron esetében az osztrákok minden tárgyalás előfeltételül a nyugat-magyarországi terület átadását követelték, s annak birtokában valószínűleg már ők sem lettek volna olyan szívélyesek. A nagyhatalmi nyomásra a magyar kormánynak végül nem maradt más lehetősége, mint egy „spontán” népi felkelés kirobbantása.

Az ellenállásról az úgynevezett szabadcsapatok vezetői a balfi fürdőépületben, illetve a soproni Pannónia Szállóban tartott megbeszélésen döntöttek.

Amikor az átadás 1921. augusztus 28-án megkezdődött, a korábban sok véres akciót irányító Prónay Pálon kívül a kormány kérésére Kismartonba vonult Ostenburg Moravek Gyula egy csendőrzászlóaljjal, továbbá Friedrich István, volt miniszterelnök és Héjjas Iván, a rettegett különítményes embereivel. Helybeli lakosok, fehérterroristák, bosnyákok, német és osztrák katonatisztek és az ország egész területéről, de főleg a Duna–Tisza középből érkezett önkéntesek voltak a felkelők, összesen mintegy 2700 ember.

Az átadás időpontjában Ostenburg zászlóalja díszszemlét tartott a Széchenyi téren, ahol kijelentette, hogy élve nem hagyja el Sopront.

Az első napon tizenegy osztrák csendőri és vámőri alakulat lépett át a határt. Puskatűz fogadta őket először Pinkafő, majd Ágfalva térségében. Az első áldozat az összesen hetven közül Baracsi László, egy 13 gyermekes kecskeméti család fia volt. A harcok rövidesen kiterjedtek az átadásra ítélt terület egészére, sőt az osztrák Kirchsclag mellett is volt összecsapás. Az ellenállásban részt vett az Etelközi Szövetség Feltámadás fedőnevű szervezete is Gömbös Gyula vezetésével.

Szeptember 7-én, egy ágfalvi gyűlésen Robert Davy, Burgenland skót származású tartományfőnöke kijelentette, hogy másnap bevonulnak Sopronba. A szeptember 8-ai második „*ágfalvi csatában*” a felkelők visszavetették az osztrák csendőröket. Az osztrákok az ágfalvi vízműutak elfoglalásával akarták térdre kényszeríteni a várost. A négy óránál is hosszabb ütközetnek három magyar és két osztrák áldozata volt.

A magyar kormány közben hivatalosan arra hivatkozott, hogy a jugoszlávok sem távoztak a baranyai háromszögből. A Nagykövetek Tanácsa október 4-éig haladékot adott az átadásra. Október 4-én azonban Felsőőrön kikiáltották az úgynevezett Lajtabánságot

élén Prónay Pállal, aki – tán a fehérterrorban játszott szerepét fedtetni akarván – egy ideig Doborján Pálnak hívatta magát. Ez a senki által el nem ismert állam október végén el is tűnt, néhány kiadott bélyeget és hivatalos lapjának két számát hagyva csak maga után. Prónay, aki az összes felkelő feletti parancsnokságra vágyott, már szeptember végén úgy nyilatkozott, hogy „*fütyül a magyar kormányra*”. Először a feleséggel beszélt Bánffy Miklós külügyminiszter, mikor az asszony októberben téli ruhákért járt Pesten, majd a kormányzó 31-én magához rendelte a férjét is. Miután Horthy „leghűségesebb katonája” ígéretet kapott arra, hogy visszakapja egy korábbi párbajbotránya miatt elvett zászlóalját, ő is távozott a térségből. (1918 őszén az osztrákok is foglaltak el határ menti németlakta településeket, sőt Heanzenland néven egy önálló államot is kikiáltottak.)

Della Torretta olasz külügyminiszter közvetítésével 1921. október 11-e és 13-a között tárgyalóasztalhoz ült Bethlen István és Johannes Schober kancellár. A velencei Municipio palotában aláírt jegyzőkönyvben a felkelők eltávolítása fejében népszavazást helyeztek kilátásba Sopronban és a környező nyolc községben. Schober mindent megpróbált a várható hazai ellenállás kiküszöbölésére, végül beadta a derekát, és otthon arra hivatkozott, hogy a békeszerződés a pontos határok megjelölését későbbre halasztotta, és ebbe belefér a soproni népszavazás is. Tulajdonképpen igaza volt a Daily Telegraphnak, amikor azt írta: Magyarország „*prémiumot*” kap a szerződések megsértéséért.

Az osztrák követ október 18-án jelezte, hogy az Ostenburg-csapatok Sopronba mennek, az illetményük fejenként napi 1000 korona, 1 liter bor és dohány volt. A monarchista Ostenburg IV. Károly hamarosan elbukott puccskísérletéhez csatlakozott. A kormánynak így az egyre önállósuló felkelők mellett még egy problémát meg kellett oldania. Bár a csehek a puccs kapcsán egyből megvonni javasolták Magyarország népszavazáshoz való jogát, a nagyhatalmak a magyar kormány lojális magatartását és határozott fellépését lát-

va csendre intették őket. *Ormos Mária* történész szerint már csak Sopron megtartása érdekében is tető alá kellett hozni a Habsburg-detronizációt.

A halottak is voksoltak

A terület pacifikálása a felkelők távozása, illetve eltávolítása után december 3-ára fejeződött be. December 8-án *Marini* olasz ezredes vezetésével három különvonattal 150 francia, 120 olasz és 40 angol katona érkezett Felső-Sziléziából a városba. A nemzetközi segédrendőrség pedig 200 városi polgárból állt, akik A. F. I. (a felügyelő antanthatalmak nevének kezdőbetűiből) feliratú karszalagot viseltek. (A soproniak ezt azonban így olvasták: *Ausztria! Fuss Innen!*) 13-tól az osztrákok az általuk észlelt és nem kellően orvosolt szabálytalanságok, magyarul mondvacsinált okok miatt (például nem engedtek osztrák rendőröket Sopronba) nem vettek részt a szavazás előkészítésében és lebonyolításában. Erre Ferrario tábornok, a Szövetségközi Tábornoki Bizottság vezetője csak ennyit mondott: „*Biztos csatavesztés, ha az ember a vereségtől való félelmében visszavonul.*”

December 14-én Sopron, 15-én Brennebergbánya, 16-án pedig Ágfalva, Balf, Fertőboz, Fertőrákos, Harka, Kópa, Nagycenk és Sopronbánfalva lakossága járult az urnákhoz. A Tábornoki Bizottság szabályzata szerint szavazati jogot azok az 1921. január 1-je óta állandó soproni lakóhellyel rendelkezők kaptak, akik betöltötték a 21. életévüket, Sopronban születtek, vagy itteni illetőségűek. Ez utóbbinak azért volt jelentősége, mert a város 1921. február 19-én a Selmezbányáról átkerült főiskola 400 hallgatóját, tanári karát és a családtagokat soproni illetőségűnek ismerte el. Osztrák tiltakozásra azonban ők végül nem szavazhattak. Propagandapénzből 3-400 vidékit utaztattak Sopronba. Villani állítólag néhány évvel később elismerte *Hornbostel* követnek, hogy számos rég elhunyt és

eltemetett is szavazott a város maradása érdekében. Volt, aki a voksoláskor 108 éves lett volna. Még a Budapesten lakó és dolgozó soproniakról is „kiderült”, hogy van egy kis szobájuk szülővárosukban is... Ugyanakkor ezek aránya nem lehetett túl magas, hiszen a szavazásra jogosultaknál mintegy 3000-rel kevesebb szavazatot adtak le.

A várost nyolc szavazóközre osztották. Minden szavazó 1921. november 25-én keltezett, a városi tanács aláírásával és a bizottság francia körbélyegzőjével ellátott szavazóigazolványt kapott. Ennek ellenében a szavazáskor két színes lapot adott a szavazatszedő bizottság. Ha valaki Magyarországra akart szavazni, úgy épen tette a borítékba a kék lapot és eltépte a sárgát. A szavazólapon magyarul, németül és horvátul szerepelt a két ország neve. A kék cédula vékony papírból, a sárga vastag kartonból készült – egyrészt a vakok miatt, másrészt, mert így az „exit pollt” készítő jó hallású főiskolások majdnem pontosan becsülhették meg a várható eredményt, hiszen Ausztria kartonja „hangosan recscent”.

Fiziker Róbert

Forrás: <http://www.sulinet.hu/eletestudomany/archiv/2001/0149/05.html>

P2 Szómagyarázat

népszavazás:

a nép közvetlen hatalomgyakorlásának (→ *közvetlen demokrácia*) egyik intézményes formája, de napjainkban már csak kivételes v. kiegészítő jellegű a → *képviseleti demokrácia* intézményrendszerében. Célja a választópolgárok véleményének, illetve akaratának megismerése valamely országos v. helyi jelentőségű ügyben (országos,

illetve helyi) ~ és ennek alapján a döntés előkészítése v. meghozatala: ezen alapul a *véleménynyilvánító* (konzultatív) és az *ügydöntő* ~ megkülönböztetése.

Forrás: Magyar Nagylexikon, Budapest, 2001.

P3 Háttér-információk a propagandaháborúról

1921 novemberében és december első két hetében már dúlt a propagandaháború.

Az osztrák agitátorok a borkiméréseket látogatták, hogy kapcsolatot teremtsenek a német ajkú földműves lakossággal. A szavazólajstromok ellenőrzése ürügyén, házról házra jártak, és igyekeztek meggyőzni az embereket, hogy Ausztria mellett voksoljanak.

Az osztrák agitátorok egyik fő módszere a röpcédulák tömeges terjesztése volt. Száz osztrák röplapra egy magyar jutott.

A magyarok viszont szervezettebbek voltak és birtokon belül éltek. Az osztrák propaganda kibontakozását elsősorban a mintegy 300 főiskolás akadályozta. Egy november 30-án kelt osztrák tudósítás szerint a selmeci főiskolásokat Sopronba rendelték, és nagyobb részük meg is érkezett. Lovaglópálcával felfegyverkezve teljesítették az ellenőrző őrszolgálatot. Már a város előtti községek vasútállomásain elkobozták az osztrák agitátoroktól a röplapokat.

A propagandaharcba mindkét oldalon bekapcsolódtak a helyi újságok is.

A társadalmi rétegek képviselői közül legtöbben poncichterek: föld- és szőlőműves lakosok voltak.

Közülük az evangélikusok jelentősebb része – olvashatjuk az osztrák forrásban – Ausztriához, a katolikusok inkább Magyarországhoz ragaszkodnak.

P4 Kivetíthető képek

Képeket az internetről lehet gyűjteni a következő címen: <http://w3.sopron.hu/nepszavazas1921/>

P5 Részlet a soproni polgármester népszavazás utáni beszédből

Háttér-információk

1921. december 14-én reggel megkezdődött a népszavazás. A részvételi arány mindenütt igen magas volt, Sopronban 90% fölötti volt. Sopron lakosságának – az enyhe német többség ellenére – 72,8-a, a Sopron környéki lakosoknak pedig 45,5%-a nyilatkozott a Magyarországhoz való tartozás mellett. Együttesen ez 65%-os többséget jelentett Magyarország javára.

A Szövetségi Táborki Bizottság Sopront az öt körülvevő nyolc községgel együtt 1922. január 1-én visszaadta a magyar államnak. A főiskolások január 6-án este fáklyás menettel vonultak fel Sopron Fő terére, köszönteni a várost és polgármesterét. Ott és akkor hangzottak el városunk nagy polgármestere – Dr. Thurner Mihály – sokat idézett szavai: *„Áldom a magyarok Istenét, hogy ezt a száműzött, szétvert sereget városunkba hívtam, megsegítettem, oltalmaztam, mert oly segítő társakat találtam bennük, akik már ismerve a hontalanság keserű kenyerét, teljes erejükkel, magyar szívük minden dobbanásával azon voltak, hogy nehéz munkámban a magyar Sopront diadalra segítsék...”*

Az idézett sorok az adatok alapján szabadon kiegészíthetők.

P6 Az 1922. évi XXIX. törvénycikk szövege

1922. évi XXIX. törvénycikk

a soproni népszavazás emlékének törvénybeiktatásáról

A soproni népszavazási terület lakossága, amidőn válságos időkben az állami hovatartozás iránti hajlandóság próbára tétetett, a megtartott népszavazáson nyelvi és faji különbség nélkül az ezeréves magyar államhoz való tántoríthatatlan hűségről tett bizonyosságot. A hűséges ragaszkodás e megnyilatkozása a magyar haza minden fiában megerősítette a boldogabb jövő bekövetkezésébe és az isteni igazság örök diadalába vetett reménységet.

Midőn a törvényhozás a soproni népszavazási terület lakosainak államhűségét, melyről mindenkor meg volt győződve, szeretetével viszonozza, a népszavazás emlékének a következőkben örökíti meg:

1. § A soproni népszavazási terület lakosságának a magyar állam iránt tanúsított tántoríthatatlan hűségét örök emlékezetül törvénybe iktatja.
2. § Elhatározza, hogy a népszavazás emlékének megörökítésére Sopron sz. kir. város területén e történelmi esemény jelentőségéhez méltó emlékmű állíttassék fel.
3. § Sopron sz. kir. város címere a „civitas fidelissima” jelígyével egészített ki.
4. § E törvény kihirdetése után azonnal életbe lép és végrehajtásával a minisztérium bízatik meg.